

1 POJEM, VÝZNAM A MIESTO ROZHODNUTÍ V TRESTNOM KONANÍ

Zákonodarca miesto a význam rozhodnutí v trestnom konaní predikatívne upravuje v ust. § 1 Tr. por., podľa ktorého: „Trestný poriadok upravuje postup orgánov činných v trestnom konaní a súdov tak, aby trestné činy boli náležite zistené, ich páchatelia boli podľa zákona spravodlivo potrestaní...“ Z toho vyplýva, že orgány činné v trestnom konaní a súdy nemôžu svoje úlohy vyplývajúce z účelu trestného konania naplniť inak, než že budú postupovať procesne predpísaným spôsobom, ktorý nevyhnutne vyústí do predpísaného formálneho procesného rozhodnutia, teda musia prejavíť svoju vôľu navonok.

V opačnom prípade by procesný postup označených orgánov bol samoúčelný a nemohol by objektívne naplniť ustanovený účel trestného konania. Inak povedané, trestné konanie bez rozhodnutí orgánov činných v trestnom konaní alebo súdov by stratilo svoj zmysel a význam, pokiaľ by nebolo vynutiteľné štátnou mocou. Z rozhodnutí vyplývajú pre dotknuté subjekty aj pre orgány činné v trestnom konaní, ktoré ich vydali, vynutiteľné práva a povinnosti, čím pôsobia autoritatívne aj vo vzťahu k ostatným subjektom, ktorých sa rozhodnutie priamo (primárne) netýka. V dôsledku toho dochádza k faktickému naplneniu účelu trestného konania, teda k upevňovaniu zákonnosti a k zamedzovaniu trestnej činnosti. Uvedené možno osobitne vzťahovať na naplnenie účelu sledovaného trestného konania spočívajúceho v náležitom zistení trestných činov a spravodlivom potrestaní ich páchatelov, keďže zákonodarca predpokladá a ustanovuje, aby príslušné orgány činné v trestnom konaní vrátane súdov o týchto okolnostiach (skutočnostiach) vydali náležité, správne a spravodlivé rozhodnutie.

Nemožno v tejto súvislosti opomenúť, že význam rozhodnutí pre trestné konanie je nesporný aj z toho dôvodu, že generujú procesné hranice, ktoré oddeľujú od seba jednotlivé procesné štádiá trestného konania a zároveň determinujú aj transformáciu procesného postavenia jednotlivých subjektov trestného konania, a tým fakticky a formálne predikatívne stanovujú okruh procesných práv a povinností priznaných dotknutým subjektom.

Rozhodnutia v trestnom konaní predstavujú elementárny procesný úkon orgánov činných v trestnom konaní alebo súdov, ktorý je kreovaný na ústav-

noprávnom princípe decízneho (rozhodovacieho) oprávnenia týchto orgánov a umožňuje im autoritatívne určiť, čo je v danom konkrétnom prípade právo a ako sa majú dotknuté subjekty práva správať.

K uvedenému Císařová výstižne dodáva, že: „Výsledok prerokovania určitých otázok spojených s priebehom trestného konania a záväzný spôsob ich riešenia sa prejavuje navonok v rozhodnutiach orgánov činných v trestnom konaní a súdov. Vydaním rozhodnutia sa završuje príslušný úsek konania a z rozhodnutí vyplývajú pre subjekty, ktorých sa týkajú, vynutiteľné práva a povinnosti, keďže sa nimi záväzne konštatuje existencia či neexistencia právne významných skutočností.“¹

Rozhodnutia v trestnom konaní sú špecifickými procesnými úkonmi, individuálnymi právnymi aktmi, prostredníctvom ktorých orgány činné v trestnom konaní alebo súdy v mene štátu prejavujú svoju vôľu navonok tým, že zakladajú práva alebo povinnosti pre subjekty trestného konania alebo deklarujú existenciu či neexistenciu právne významných skutočností.²

Rozhodnutia v trestnom konaní môžu vydávať výlučne orgány činné v trestnom konaní alebo súdy, nie však ostatné subjekty trestného konania. Z uvedeného dôvodu zákonodarca ustanovuje pre tieto rozhodnutia určitú formu a obsahové náležitosti, teda požiadavky na tieto rozhodnutia, ktoré sú rigidnejšie oproti podaniam realizovaným občanmi (ostatnými subjektmi trestného konania), ktoré sa posudzujú vždy podľa ich obsahu, aj keď sú nesprávne označené (porovnaj § 62 ods. 1 Tr. por.).

Trestný poriadok *expressis verbis* rozoznáva tieto druhy rozhodnutí v trestnom konaní:

- a) rozsudok (§ 163 a nasl. Tr. por.),
- b) uznesenie (§ 176 a nasl. Tr. por.),
- c) trestný rozkaz (§ 353 a nasl. Tr. por.),
- d) rozhodnutia *sui generis*, akými sú napríklad obžaloba (§ 234 a nasl. Tr. por.),
- e) príkazy, ktorými sú napríklad:

¹ CÍSAŘOVÁ, D., FENYK, J., GŘIVNA, T., KLOUČKOVÁ, S., MANDÁK, V., PŮRY, F., REPÍK, B., RŮŽEK, A. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2006, s. 373.

² ČENTĚŠ, J., KURILOVSKÁ, L., ŠIMOVČEK, I., BURDA, E. a kol. *Trestný poriadok I*. § 1 – 195. Bratislava: C. H. BECK, 2021, s. 1046; Rovnako porovnaj ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. BECK, 2013, s. 421.

- príkaz na uchovanie a vydanie počítačových údajov (§ 10 a nasl. Tr. por.),
 - príkaz na odňatie vecí (§ 91 Tr. por.),
 - príkaz na zaistenie peňažných prostriedkov (§ 95 Tr. por.),
 - príkaz na domovú prehliadku (§ 100 Tr. por.),
 - príkaz na prehliadku iných priestorov a pozemkov (§ 101 Tr. por.),
 - príkaz na osobnú prehliadku (§ 102 Tr. por.),
 - príkaz na sledovanie osôb a vecí (§ 113 Tr. por.),
 - príkaz na vyhotovenie obrazových, zvukových alebo obrazovo-zvukových záznamov (§ 114 Tr. por.),
- f) opatrenia (§ 10 ods. 18 Tr. por.),
- g) **tzv. benefitné rozhodnutia** (§ 10 ods. 24 Tr. por.).

Trestný poriadok zároveň v ust. § 162 ods. 1 obsahuje základnú procesnú smernicu týkajúcu sa spôsobu rozhodovania v trestnom konaní, teda algoritmus, ktorý ustanovuje, v ktorých prípadoch a za akých procesných podmienok súdy alebo orgány činné v trestnom konaní rozhodujú jednotlivými druhmi deklarovaných procesných rozhodnutí. V tejto súvislosti Trestný poriadok *expressis verbis* ustanovuje, že súd rozhoduje rozsudkom, trestným rozkazom alebo príkazom v prípadoch, kde to zákon výslovne ustanovuje. Rozsudkom alebo trestným rozkazom môže rozhodovať výlučne súd, zatiaľ čo príkazom môžu rozhodovať okrem súdu aj orgány činné v trestnom konaní. Uznesením potom rozhoduje súd alebo orgány činné v trestnom konaní vo všetkých ostatných prípadoch, ak zákon neustanovuje inak alebo ak rozhodnutie nemá organizačno-technickú či operatívnu povahu.

Možno teda konštatovať, že uznesenie má charakter subsidiárneho rozhodnutia vo vzťahu k ostatným druhom (formám) rozhodnutí.

Napriek tomu, že najvýznamnejším rozhodnutím v trestnom konaní je rozsudok alebo trestný rozkaz, ktorými sa rozhoduje o ťažiskových otázkach trestného konania, akými sú vina a trest, nemožno opomenúť ani už zmienené opatrenia, ktorých podstatu zákonodarca vtelil do konštrukcie legálnej definície v ust. § 10 ods. 18 Tr. por., podľa ktorého pod **opatreniami** treba rozumieť: „... neformálne ústne alebo písomné rozhodnutia technicko-organizačnej alebo operatívnej povahy“.

Zákonodarca tým, že normatívne vymedzil podstatu opatrení formou ich legálnej definície, formálne priznáva ich význam a vplyv na priebeh a výsle-

dok trestného konania, keďže pri ich realizácii často dochádza aj k zásahom do základných práv a slobôd dotknutých subjektov.

Vzhľadom na to, že zákonodarca v legálnej definícii explicitne deklaruje, že opatrenia majú neformálny, technicko-organizačný alebo operatívny charakter, neustanovuje pre ne ani osobitné formálne či obsahové náležitosti. To však neznamená, že nemusia prakticky spĺňať žiadne procesné požiadavky týkajúce sa ich formálnych, ale predovšetkým obsahových náležitostí. Tieto požiadavky sa musia odvíjať od charakteru a významu účinkov spojených s ich vydaním a realizáciou pre dotknuté subjekty trestného konania, a to v rozsahu umožňujúcom presvedčivo odôvodniť ich nariadenie alebo realizáciu, teda tak, aby vo svojich dôsledkoch umožňovali preskúmanie ich zákonnosti.³

Charakter opatrení nadobúdajú nielen procesné úkony, ktoré zákonodarca takýmto spôsobom označuje (napríklad § 205 ods. 3 Tr. por., § 253 ods. 10 Tr. por.), ale podľa povahy vecí sú opatreniami aj ďalšie úkony trestného konania, pre ktoré zákonodarca nepredpisuje formu rozsudku, trestného rozkazu, príkazu alebo uznesenia. Nemožno opomenúť, že charakter opatrenia má aj súhlas prokurátora či sudcu pre prípravné konanie k niektorým procesným úkonom, osobitne zaistovacieho charakteru. Uvedené nadobúda na význame aj v kontexte tzv. benefičných rozhodnutí v trestnom konaní, ktoré sú primárnym cieľom spracovania tejto práce.

V tejto súvislosti je potrebné osobitne zdôrazniť, že rozlišovanie medzi jednotlivými druhmi (formami) rozhodnutí v trestnom konaní je odôvodnené rôznymi formálnymi a obsahovými požiadavkami kladenými na štruktúru týchto rozhodnutí, ako aj rôznym režimom opravného konania a ich oznamovania dotknutým subjektom. Nemožno sa preto stotožniť s názormi niektorých zástupcov trestnoprocesnej jurisprudencie, že opatrenia nemajú povahu procesných rozhodnutí v trestnom konaní z dôvodu ich menej formalizovanej podoby. Rozhodnutia v trestnom konaní možno systémovo členiť v závislosti od uplatneného klasifikačného kritéria.⁴

Klasifikácia rozhodnutí v trestnom konaní sa vyznačuje nielen teoretickými, ale aj významnými praktickými konotáciami:

³ ČENTĚŠ, J., KURILOVSKÁ, L., ŠIMOVČEK, I., BURDA, E. a kol. *Trestný poriadok I.* § 1 – 195. Bratislava: C. H. BECK, 2021, s. 1046 – 1047.

⁴ c. d. v poznámke č. 1, s. 375.

1. Podľa účinkov, aké vyvolávajú rozhodnutia v trestnom konaní, rozlišujeme:

- a) **konštitutívne**, s ktorými právo spája vznik, zmenu alebo zánik subjektívnych práv a povinností, resp. právneho vzťahu,
- b) **deklaratórne**, ktoré autoritatívne konštatujú (deklarujú) existenciu či neexistenciu subjektívnych práv a povinností, resp. právneho vzťahu alebo právne významnej skutočnosti.

Konštitutívne rozhodnutia majú hmotnoprávne, ale aj procesné účinky, majú charakter právnej skutočnosti a pôsobia *ex nunc*, pričom predpokladom ich vydania je pomerne často aj deklarácia určitej právnej skutočnosti, avšak deklaratórne rozhodnutia nemajú hmotnoprávne účinky, z hľadiska hmotného práva nie sú právnou skutočnosťou, majú však významné procesné účinky, ktoré pôsobia *ex tunc*.⁵ Toto rozlišovanie je však relatívne, keďže ten istý individuálny právny akt môže mať povahu tak konštitutívnu, ako aj deklaratórnu, spravidla však niektorá z nich prevažuje.⁶ Konkrétne, v odsudzujúcom rozsudku je deklarované, že obžalovaný spáchal určitý skutok, ktorý napĺňa znaky určitého trestného činu, a zároveň sa konštatuje jeho povinnosť vykonať určitú uloženú sankciu, ktorej konkrétna forma (druh a výmera) zo zákona priamo nevyplýva, keďže Trestný zákon – až na niektoré výnimky (napríklad trest straty čestných titulov a vyznamenaní) – absolútne určité tresty neobsahuje.

2. Podľa vzťahu k vlastnému predmetu trestného konania rozlišujeme:

- a) **rozhodnutia vo veci samej** (tzv. meritórne rozhodnutia), sú také rozhodnutia, ktorými sa trestné konanie končí, t. j. rozhodnutia o trestnom čine, jeho páchatelovi, treste alebo ochrannom opatrení (napríklad uznesenie o zastavení trestného stíhania, rozsudok a trestný rozkaz);
- b) **ostatné rozhodnutia** (tzv. nemeritórne rozhodnutia) – rozhodnutia, ktoré vytvárajú predpoklady pre rozhodnutie vo veci samej alebo uskutočňujú výkon rozhodnutí vo veci samej. Aj keď nemeritórne rozhodnutia nemajú taký význam ako meritórne rozhodnutia, ich úloha je pre úspešný priebeh konania dôležitá a často od nich závisí vydanie meritórneho rozhodnutia (napríklad uznesenie o začatí trestného stíhania podľa § 206 ods. 1 Tr. por.).

⁵ GERLOCH, A. *Teorie práva*. 4. upravené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 213.

⁶ VEVERKA, J., BOGUSZAK, J., ČAPEK, J. *Základy teorie práva a právní filozofie*. Praha: CODEX, 1996, s. 120.

3. **Z hľadiska primárneho účelu**, ktorý je sledovaný vydaním rozhodnutia v trestnom konaní, rozlišujeme:

- a) **retributívne rozhodnutia** – ktorých primárnym účelom je odplata páchatelovi trestného činu za spáchanie určitého trestného činu. Ide teda o tzv. štandardné trestné rozhodnutia, akými sú odsudzujúci rozsudok a trestný rozkaz.
- b) **restoratívne (odklonové) rozhodnutia** – špecifické trestnoprocesné inštitúty, ktoré umožňujú odklonenie sa od typického priebehu trestného procesu, t. j. priebehu, ktorý spravidla končí rozhodnutím súdu o vine a treste obvineného. Medzi restoratívne (odklonové) rozhodnutia patrí: podmiennečné zastavenie trestného stíhania (§ 216 a nasl. Tr. por.), podmiennečné zastavenie trestného stíhania spolupracujúceho obvineného (§ 218 a nasl. Tr. por.), zmier (§ 220 a nasl. Tr. por.) a dohoda o vine a treste (§ 232 a nasl. Tr. por. v spojení s ust. § 331 a nasl. Tr. por.).

Restoratívne (odklonové) rozhodnutia možno ďalej systémovo kategorizovať (klasifikovať – subklasifikovať) na:

- ba) **benefitné odklonové rozhodnutia**, ktoré zákonodarca *expressis verbis* vymenúva v ust. § 10 ods. 24 Tr. por., medzi ktoré radí: dočasné odloženie vznesenia obvinenia (§ 205 ods. 1 Tr. por.), zastavenie trestného stíhania spolupracujúceho obvineného (§ 218 ods. 3 Tr. por.), podmiennečné zastavenie trestného stíhania spolupracujúceho obvineného (§ 218 ods. 1 Tr. por.) a prerušenie trestného stíhania (§ 228 ods. 3 Tr. por.);
- bb) **tzv. nebenefitné odklonové rozhodnutia** – akými sú podmiennečné zastavenie trestného stíhania (§ 216 a nasl. Tr. por.), zmier (§ 220 a nasl. Tr. por.) a dohoda o vine a treste (§ 232 a nasl. Tr. por.).

Žiada sa osobitne zdôrazniť, že v jednotlivých rozhodnutiach trestného konania sa v rôznej miere odrážajú a uplatňujú **základné zásady trestného konania**, ktoré ovplyvňujú nielen postup pri prejednávaní určitej trestnej veci, ale aj rozhodnutie o tejto veci.

Pre tvorbu a realizáciu práva v jeho hmotnej aj procesnej zložke sú príznačné určité princípy, resp. zásady, podľa ktorých a na základe ktorých sa tvorba a realizácia práva ako významného spoločenského fenoménu uskutočňuje.⁷

⁷ BABJAK, J. *Daňové právo na Slovensku*. Bratislava: EPOS, 2015, s. 422.

Každé právne odvetvie je riadené určitými princípmi a zásadami. Tieto princípy, resp. zásady charakterizujú základ práva aj jeho obsah a premietajú sa nielen do právotvornej činnosti, ale aj do roviny interpretačnej a právno-aplikačnej praxe. V právnej vede sú považované za abstraktné právne pravidlá, ktoré majú rozdielny charakter.⁸

Existencia princíпов v práve je nevyhnutná. Princípy vyjadrujú nemenosť určitého spoločenského javu. Táto nemennosť neovplyvňuje to, či je upravený právnymi normami alebo nie, v akom právnom rámci ani v akej forme je daný spoločenský fenomén právne vyjadrený a neovplyva na ňu ani stabilita či nestabilita spoločenských vzťahov.

Dôvodom pre existenciu zásad či princíпов v každom právnom odvetví je najmä charakter právnych noriem ako všeobecných pravidiel správania.

Trestný poriadok tvorí ucelenú sústavu. Jeho štruktúra a systém zabezpečujú funkčnosť trestného procesu. Toto zabezpečenie je veľmi zložitá a aby tento systém mohol fungovať, sú stanovené presné právno-politické princípy, na ktorých je tento proces vybudovaný.⁹

Význam základných zásad a princíпов vyplýva z toho, že tvoria základ, na ktorom spočíva trestné právo procesné. Ich uplatnenie v trestnom konaní je nevyhnutným predpokladom a najdôležitejšou zárukou účinného plnenia úloh trestného konania, pretože práve ony v ňom zaručujú dodržiavanie zmyslu zákona a zabezpečujú dôslednú ochranu tak spoločnosti, ako aj práv a oprávnených záujmov občanov, predovšetkým osoby, voči ktorej sa vedie trestné konanie. Bez znalosti týchto zásad a princíпов nemožno pochopiť podstatu nášho trestného konania, význam všetkých jeho inštitútov a štádií; nemožno porozumieť jednotlivým ustanoveniam Trestného poriadku ani ich správne aplikovať v praxi, keďže predstavujú základné východisko pre ich výklad. Rovnako bez ich správneho vymedzenia a poznania nie je možná legislatívna práca v oblasti trestného konania, keďže právna úprava všetkých ustanovení Trestného poriadku z nich musí vychádzať; ani vedecká práca v odbore trestného práva.¹⁰

⁸ HARVÁNEK, J a kol. *Právní teorie*. Brno: Iuridica Brunensia, 1995, s. 234.

⁹ GRIVNA, T. Základní zásady v připravované rekodifikaci trestního řízení z komparativního pohledu. In: *Princípy a zásady v trestnom práve*. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie. Košice: Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, s. 59. ISBN 978-80-8152-223-9.

¹⁰ CÍSAŘOVÁ, D., FENYK, J., GRIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: ASPI, 2008, s. 63 – 64; rovnako porovnaj ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní*

Na základe uvedeného možno v koncentrovanej forme vymedziť tieto **funkcie, resp. význam základných zásad a princípov:**

- a) **poznávací,**
- b) **interpretačný,**
- c) **aplikačný,**
- d) **normotvorný.**

Ad a) poznávací význam základných zásad a princípov spočíva v tom, že bez pochopenia ich významu nemožno porozumieť jednotlivým inštitútom a ustanoveniam Trestného poriadku.

Ad b) základné zásady a princípy tvoria základné východisko a orientáciu pre **výklad** zákonov orgánmi činnými v trestnom konaní a súdmi. Osobitne to platí v prípade absencie explicitnej normatívnej úpravy jednotlivých procesných inštitútov či procesných práv a povinností subjektov trestného konania. Výklad jednotlivých princípov a zásad musí smerovať k naplneniu základného účelu trestného konania normatívne vymedzeného v ust. § 1 Tr. por. a musí byť ústavne konformný.

Ad c) aplikačný význam základných princípov a zásad spočíva v tom, že predstavujú dôležitú smernicu pre aplikáciu pri riešení konkrétnych sporých otázok trestného konania.

Ad d) normotvorný význam základných princípov a zásad sa odvíja od skutočnosti, že akýkoľvek posun v spoločenských vzťahoch (najmä v sociálnej oblasti a vo faktoroch, ktoré ovplyvňujú kriminalitu) vytvára tlak a požiadavky na zmenu zákonov v trestnoprávnej oblasti; zároveň však aj zmenené zákony spätne pôsobia na posun v chápaní základných princípov a zásad. Význam týchto princípov a zásad pre tvorbu práva spočíva aj v tom, že novo zavádzané procesné inštitúty nesmú kolidovať s existujúcimi zásadami trestného konania, resp. je nevyhnutné skúmať, či doterajšie základné zásady trestného konania vyhovujú a či nie je žiaduca ich zmena.

Platí totiž základná premisa, že všetky základné princípy a zásady musia vo svojom súhrne vytvárať vnútorne (ideovo) konzistentný celok; v opačnom prípade pôsobia na systém trestného konania deštruktívne.

Vymedzenie avizovaného vzťahu má zásadný interpretačný a aplikačný význam vo vzťahu k predmetu a cieľom sledovaným trestným konaním či

právo procesní. 4. vydání. Praha: C. H. BECK; 2013; s. 86 a nasl.; Rovnako porovnaj JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní.* 3. Praha: Leges, 2013, s. 132 a nasl.